

सन २०२३-२४ मध्ये अन्न आणि पोषण सुरक्षा अंतर्गत अन्नधान्य पिकांकरिता वार्षिक कृती आराखड्यास प्रशासकीय मान्यता प्रदान करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : अपोसु-२०२३/प्र.क्र.६८/४-अ

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय विस्तार, मुंबई- ४०० ०३२.

दिनांक: ०५ जुलै, २०२३

संदर्भ:-

१. कृषि व पदुम विभागाचा शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र.३१/१७-अ, दि.१९/०८/२०१७
२. कृषि व पदुम विभागाचा शासन निर्णय क्र. संकीर्ण-०९१९/प्र.क्र.२२१/१४-अ, दि.०८/११/२०२०
३. कृषि व पदुम विभागाचा शासन निर्णय क्र. सावित्र्य-२०२१/प्र.क्र. ४२/२-अ, दि.०२/०८/२०२१
४. केंद्र शासनाचे पत्र क्र. १३-१७/२०२३-PC(e-१२१८८१), दि.२१ फेब्रुवारी, २०२३
५. केंद्र शासनाचे पत्र क्र. १३-१७/२०२३-PC, दि.१४ एप्रिल, २०२३
६. कृषि आयुक्तालयाचे पत्र No./NFSM/Extn-१/AAP२३-२४/F.No.०१/२३/१८६५९, दि.०२ जून, २०२३
७. शासन पत्र क्र.RKY-०१२३/C.R.१३/१४-A, दि.३० मे, २०२३
८. कृषि आयुक्तालयाचे पत्र जा.क्र. विप्र१/राअसुपोअ/वाकृआ/प्र.क्र.१/प्र.मान्यता/२३/२०६१४, दि.२० जून, २०२३
९. कृषि आयुक्तालयाचे पत्र जा.क्र. विप्र-३/राअसुपोअ/कापूस/२१७१९/२३, दि.३० जून, २०२३

प्रस्तावना:

केंद्र शासनाने अन्न आणि पोषण सुरक्षा अंतर्गत अन्नधान्य पिके (Food & Nutrition Security-Food grains) करिता सन २०२२-२३ चे प्रलंबित दायित्व हे वार्षिक कृती आराखड्यात अंतर्भूत करून सन २०२३-२४ करिता एकूण रु. २७४९५.७४५ लाखाचा केंद्र हिश्याचा नियतव्यय संदर्भांकित दि. २१ फेब्रुवारी, २०२३ च्या पत्रान्वये कळवून वार्षिक कृती आराखडे प्रस्तावित करण्याबाबत सूचित केले आहे. तसेच, केंद्र शासनाच्या संदर्भांकित दि. १४ एप्रिल, २०२३ च्या इतिवृत्तात मंजूर तरतुदीच्या १२५ %मर्यादेत वार्षिक कृती आराखडा राज्य स्तरीय मान्यता समितीच्या (SLSC) मान्यतेस सादर करणेबाबत नमूद केले आहे. त्यानुसार राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा आणि पोषण अभियान करिता रु. ३३७३०.५९१ लाखाचा वार्षिक कृती आराखडा कृषि आयुक्तालयाच्या नियोजन शाखेमार्फत राज्य स्तरीय मान्यता समितीच्या (SLSC) मान्यतेस सादर करण्यात आला होता, त्यास मान्यता देण्यात आलेली आहे. तसेच सदर वार्षिक कृती आराखडा कृषि आयुक्तालयाने संदर्भांकित दि.०२ जून, २०२३ च्या पत्रान्वये केंद्र शासनास सादर केलेला आहे.

त्यानुषंगाने कृषि आयुक्तालयाने संदर्भांकित दि.२० जून, २०२३ च्या पत्रान्वये सादर केलेल्या अन्न आणि पोषण सुरक्षा अंतर्गत अन्नधान्य पिकांकरिता वार्षिक कृती आराखड्यास सन २०२३-२४ करिता प्रशासकीय मान्यता प्रदान करण्याबाबत शासन पुढीलप्रमाणे निर्णय घेत आहे -

शासन निर्णय:

१. सन २०२३-२४ करिता अन्न आणि पोषण सुरक्षा अंतर्गत अन्नधान्य पिकांकरिता एकूण रु ३३७३०.५९१ लाख (रुपये तीनशे सदोतीस कोटी तीस लाख एकोणसाठ हजार शंभर फक्त) निधीच्या वार्षिक कृती आराखड्यास पुढीलप्रमाणे प्रशासकीय मान्यता देण्यात येत आहे.

अ.क्र.	पिके	सन २०२२-२३ मधील प्रलंबित दायित्व			सन २०२३-२४ साठी प्रस्तावीत कार्यक्रम			प्रलंबित दायित्वासह SLSC ने मंजूर केलेला एकूण कार्यक्रम		
		केंद्र	राज्य	एकूण	केंद्र	राज्य	एकूण	केंद्र	राज्य	एकूण
१	भात	१०१.८१६	६७.८७७	१६९.६९४	४२०.०००	२८०.०००	७००.०००	५२१.८१६	३४७.८७७	८६९.६९४
२	गहू	३६.१०५	२४.०७०	६०.१७५	१०३.०९२	६८.७२८	१७१.८२०	१३९.१९७	९२.७९८	२३१.९९५
३	कडधान्य	१६९४.६२२	११२९.७४८	२८२४.३७०	७७५२.९१२	५१६८.६०८	१२९२१.५२०	९४४७.५३४	६२९८.३५६	१५७४५.८९०
४	भरडधान्य (मका)	६७.२९७	४४.८६५	११२.१६२	३२४.०००	२१६.०००	५४०.०००	३९१.२९७	२६०.८६५	६५२.१६२
५	पौष्टिक तृणधान्य	१६०७.५६५	१०७१.७१०	२६७९.२७६	७२००.०००	४८००.०००	१२०००.०००	८८०७.५६५	५८७१.७१०	१४६७९.२७६
६	भात पड क्षेत्रामध्ये कडधान्य उत्पादन वाढ (TRFA)	२५५.१७४	१७०.११६	४२५.२९०	६७५.७७१	४५०.५१४	११२६.२८५	९३०.९४५	६२०.६३०	१५५१.५७५
एकूण एकंदर		३७६२.५८०	२५०८.३८६	६२७०.९६६	१६४७५.७७५	१०९८३.८५०	२७४५९.६२५	२०२३८.३५५	१३४९२.२३६	३३७३०.५९१

२. केंद्र शासनाच्या Re-Vamped Guidelines मध्ये (अनुसूचित जातीसाठी १६.६० टक्के, अनुसूचित जमातीसाठी ८.६० टक्केव सर्वसाधारण प्रवर्गासाठी ७४.८०) नमूद केल्यानुसार सन २०२३-२४ मध्ये अन्न आणि पोषण सुरक्षा अंतर्गत अन्नधान्य पिकांकरिता एकूण रु.३३७३०.५९१ लाखाचा (केंद्र हिस्सा रु.२०२३८.३५५ व राज्य हिस्सा रु.१३४९२.२३६ लाख) प्रवर्गनिहाय वार्षिक कृती आराखडा खालीलप्रमाणे आहे.

(रु.लाख)

अ. क्र.	प्रवर्ग	मागणी क्र.	केंद्र / राज्य हिस्सा	लेखाशीर्ष	अर्थसंकल्पीय तरतूद	सन २०२२-२३ चे प्रलंबित दायित्व	सन २०२३-२४ प्रस्तावित कृती आराखडा	एकूण एकंदर कृती आराखडा
१	सर्वसाधारण	डी-०३	केंद्र हिस्सा	२४०१ ४६१४	१२४००.००	३१५५.१५६	१२३२३.८८०	१५४७९.०३६
			राज्य हिस्सा	२४०१ A२३४	८०००.००	२१०३.४३७	८२१५.९२०	१०३१९.३५७
			एकूण	----	२०४००.००	५२५८.५९३	२०५३९.८००	२५७९८.३९३
२	अनुसूचित जाती	एन-०३	केंद्र हिस्सा	२४०१ B१०५	२८००.००	४२१.८६४	२७३४.९७९	३१५६.८४३
			राज्य हिस्सा	२४०१ B११४	१५००.००	२८१.२४३	१८२३.३१९	२१०४.५६२
			एकूण	---	४३००.००	७०३.१०७	४५५८.२९८	५२६१.४०५
३	अनुसूचित जमाती	टी-०५	केंद्र हिस्सा	२४०१ A५५७	१४१९.००	१८५.५६०	१४१६.९१७	१६०२.४७६
			राज्य हिस्सा	२४०१ A५६६	९४८.००	१२३.७०६	९४४.६११	१०६८.३१७
			एकूण	-----	२३६७.००	३०९.२६६	२३६१.५२८	२६७०.७९४
एकूण			केंद्र हिस्सा	----	१६६१९.००	३७६२.५८०	१६४७५.७७५	२०२३८.३५५
			राज्य हिस्सा	----	१०४४८.००	२५०८.३८६	१०९८३.८५०	१३४९२.२३६
एकूण एकंदर				----	२७०६७.००	६२७०.९६६	२७४५९.६२५	३३७३०.५९१

शासन निर्णय क्रमांक: अपोसु-२०२३/प्र.क्र.६८/४-अ

३. सदर वार्षिक कृती आराखडयामधील पिकनिहाय तसेच घटक / उपघटक निहाय मंजूर आर्थिक व भौतिक लक्षांकाचे विवरण सोबतच्या **परिशिष्ट-१ ते ६** मध्ये नमूद केले आहे. सदर अभियानाची केंद्र व राज्याच्या ६०:४० आर्थिक सहभागाच्या प्रमाणात अंमलबजावणी करण्यात यावी.

४. सदर अभियानाच्या अंमलबजावणीकरीता केंद्र व राज्य हिस्स्याचा निधी प्रवर्गनिहाय ६०:४० प्रमाणात वेळोवेळी अर्थसंकल्पीय वितरण प्रणालीद्वारे आयुक्त (कृषि) यांना उपलब्ध करून देण्यात येईल. सदर निधी केंद्र व राज्य हिस्स्याच्या पुढील लेखाशिर्षाखाली सन २०२३-२४ करिता करण्यात आलेल्या अर्थसंकल्पीय तरतूदीतून खर्ची टाकण्यात यावा -

प्रवर्ग	केंद्र हिस्सा	राज्य हिस्सा
सर्वसाधारण	मागणी क्रमांक डी-३ २४०१- पीक संवर्धन (००) (१०२) अन्नधान्य पिके (००) (२५) कृषि उन्नती योजना- राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान-अन्नधान्य पिके (केंद्र हिस्सा ६०%) (२४०१ ४६१४) (योजनांतर्गत) (दत्तमत) ३३, अर्थसहाय्य	मागणी क्रमांक डी-३ २४०१- पीक संवर्धन (००) (१०२) अन्नधान्य पिके (००) (३३) कृषि उन्नती योजना- राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान-अन्नधान्य पिके (राज्य हिस्सा ४०%) (२४०१ A२३४) (योजनांतर्गत) (दत्तमत) ३३, अर्थसहाय्य
अनुसूचित जाती	मागणी क्रमांक एन-३ २४०१- पीक संवर्धन (००) (७८९) अनुसूचित जाती उपयोजना (००) (०५) कृषि उन्नती योजना- राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान-अन्नधान्य पिके (केंद्र हिस्सा ६०%) अनुसूचित जाती उपयोजना (२४०१ B१०५), ३३, अर्थसहाय्य	मागणी क्रमांक एन-३ २४०१- पीक संवर्धन (००) (७८९) अनुसूचित जाती उपयोजना (००) (०६) कृषि उन्नती योजना- राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान-अन्नधान्य पिके (राज्य हिस्सा ४०%) अनुसूचित जाती उपयोजना (२४०१ B११४), ३३, अर्थसहाय्य
अनुसूचित जमाती	मागणी क्रमांक टी-५ २४०१- पीक संवर्धन, ७९६-जनजाती क्षेत्रांतर्गत उपयोजना (पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना), जनजाती क्षेत्रांतर्गत उपयोजना, (०१) (२१) कृषि उन्नती योजना- राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान-अन्नधान्य पिके (केंद्र हिस्सा ६०%) (२४०१ A५५७) ३३, अर्थसहाय्य	मागणी क्रमांक टी-५ २४०१- पीक संवर्धन, ७९६-जनजाती क्षेत्रांतर्गत उपयोजना (पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना), जनजाती क्षेत्रांतर्गत उपयोजना, (०१) (२२) कृषि उन्नती योजना- राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान-अन्नधान्य पिके (राज्य हिस्सा ४०%) (२४०१ A५६६) ३३, अर्थसहाय्य

४. केंद्र शासनाने संदर्भांकित दि.२३ मार्च, २०२१ च्या जापनाद्वारे PFMS प्रणालीच्या सुधारीत कार्यपद्धतीनुसार व संदर्भांकित दि.०२ ऑगस्ट, २०२१ च्या शासन निर्णयान्वये केंद्र पुरस्कृत योजनांचे निधी वितरण व विनियोग व्यवस्थापनासाठी राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान अंतर्गत अन्नधान्य पिके ही योजना SNA मार्क करण्यात आली आहे.

५. केंद्र शासनाने सदर अभियानांतर्गत विहित केल्याप्रमाणे अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती तसेच महिला शेतकरी लाभार्थ्यांना सदर योजनेंतर्गत लाभ देण्यात यावा.

शासन निर्णय क्रमांक: अपोसु-२०२३/प्र.क्र.६८/४-अ

६. केंद्रीय कृषी मंत्रालयाने अन्न आणि पोषण सुरक्षा अंतर्गत अन्नधान्य पिकांकरिता राज्य शासनास सन २०२३-२४ करिता संदर्भांकित दि.२१ फेब्रुवारी, २०२३ व दि.१४ एप्रिल, २०२३ रोजीच्या पत्रान्वये दिलेल्या मान्यतेनुसार, तसेच चालू वर्षी अभियानाकरिता मंजूर केलेल्या कृती आराखड्यानुसार आणि वेळोवेळी केंद्रीय मंत्रालयाने दिलेल्या दिशानिर्देशानुसार सदर अभियानाची अंमलबजावणी करणे बंधनकारक राहिल, याबाबत संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) यांनी राज्यस्तरावरून अभियानाचे सनियंत्रण करावे, त्याचप्रमाणे अभियानाची प्रभावी अंमलबजावणी व सनियंत्रणाकरिता वेळोवेळी अधिनस्त कार्यालयांना निर्देशित करावे.

७. अन्न आणि पोषण सुरक्षा अंतर्गत अन्नधान्य पिकांकरिता विविध घटकांतर्गत लाभार्थी शेतकरी निवडतेवेळी अल्प व अत्यल्प भूधारक शेतकऱ्यांना वा सदर शेतकऱ्यांच्या गटांना प्राधान्य देण्यात यावे. तसेच, शेतकऱ्यांचे अर्ज मागवून पारदर्शक पद्धतीने लाभार्थ्यांची निवड करावी.

८. या अभियानांतर्गत विविध निविष्टांच्या खरेदीसाठी (खते, औषधे, बियाणे, सिंचन साधने इ.) शासनाच्या प्रचलित धोरणानुसार थेट लाभार्थ्यांच्या बँक खाती अनुदान जमा करण्यात (Direct Benefit Transfer) यावे. सदर निविष्टांची खुल्या बाजारातून खरेदी करण्याचे स्वातंत्र्य लाभार्थ्याला राहिल. तथापि, या अभियानांतर्गत शासकीय संस्थांनी/ शासनाच्या सार्वजनिक उपक्रमांनी उत्पादित केलेल्या निविष्टांचा पुरवठा करण्यात येत असल्यास संदर्भांकीत शासन निर्णय दि.१९/०४/२०१७ नुसार कार्यवाही करावी.

९. कृषि विभागाच्या योजनांची महा-डीबीटी पोर्टलद्वारे अंमलबजावणी करण्याबाबत संदर्भांकीत शासन परिपत्रक दि.०४/११/२०२० नुसार कृषि यांत्रिकीकरण, सिंचन साधने व सुविधा, प्रमाणित बियाणे वितरण व पिक प्रात्यक्षिके याबाबींची अंमलबजावणी करावी.

१०. संबंधित जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिका-यांनी/तालुका कृषि अधिका-यांनी अभियानाकरीता लाभार्थींची निवड करून अभियानांतर्गत समाविष्ट कार्यक्रम राबविण्याच्या दृष्टीने लाभार्थ्यांची यादी तालुका स्तरावर संकलित करावी. सदर यादीमध्ये शेतक-यांचे नांव, गांव, सर्वे/गट क्रमांक या बाबींसह मोबाईल/दूरध्वनी क्रमांक बँक खाते क्रमांक, आधार क्रमांक इ. बाबतची माहितीचा अंतर्भाव असावा. त्याचप्रमाणे अभियानांतर्गत निवडण्यात आलेल्या लाभार्थ्यांची यादी निधी प्राप्त झाल्यापासून १५ दिवसांमध्ये कृषि विभागाच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध करून देण्याची जबाबदारी संबंधित जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिका-यांची राहिल.

११. सदर लाभार्थ्यांच्या यादीनुसार सर्व लाभार्थी शेतक-यांच्या शेतावर हाती घेण्यात आलेल्या कार्यक्रमाची प्रत्यक्ष तपासणी त्या-त्या गावातील कृषि सहाय्यकांनी करावयाची असून, त्यांनी आपला अहवाल तालुका कृषि अधिका-यांमार्फत जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिका-यांना सादर करावयाचा आहे. त्याचप्रमाणे, कृषि सहाय्यकांचे अहवाल प्राप्त होताच सदर कार्यक्रमांतर्गत राबविण्यात आलेल्या कामांच्या पर्यवेक्षीय तपासणीचे उचित प्रमाण संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) यांनी मार्गदर्शक सूचनेमध्ये विहित करावे.

१२. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२३०७०५१६१५५४७४०१ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(महेंद्र घाडगे)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) मा. मंत्री (कृषि) यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
- २) मा. राज्य मंत्री (कृषि) यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
- ३) मा.विरोधी पक्ष नेता, विधानसभा, विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
- ४) मा.विरोधी पक्ष नेता, विधानपरिषद, विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई

- ५) मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई
- ६) अपर मुख्य सचिव (नियोजन), नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ७) अपर मुख्य सचिव (वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ८) अपर मुख्य सचिव (कृषि), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ९) आयुक्त (कृषि), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- १०) व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य बियाणे महामंडळ, अकोला.
- ११) संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण), कृषि आयुक्तालय, साखर संकुल, शिवाजीनगर, पुणे.
- १२) सर्व विभागीय कृषि सहसंचालक
- १३) सर्व जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी
- १४) महालेखाकार (स्थानिक निकाय लेखा परिक्षा व लेखा), मुंबई.
- १५) महालेखापाल (लेखा परिक्षा), महाराष्ट्र १/२, मुंबई/नागपुर
- १६) महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) महाराष्ट्र १/२, मुंबई/नागपुर
- १७) सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य
- १८) सहायक संचालक (लेखा-१), कृषि आयुक्तालय, पुणे
- १९) वित्त विभाग (कार्या. व्यय-१ / अर्थसंकल्प - १३), मंत्रालय, मुंबई
- २०) निवड नस्ती.

परिशिष्ट-१

सन २०२३-२४: अन्न आणि पोषण सुरक्षा अंतर्गत (भात)

(रु. लाख)

अ.क्र.	तपशील	अनुदानाचा दर	परिमाण	मंजूर लक्षांक	
				भौतिक	आर्थिक
१	सुधारित तंत्रज्ञानावर आधारित प्रात्यक्षिके				
	अ) श्री पद्धत	₹ ९००० प्रति हे.	हे.	१४५०	१३०.५००
	ब) ओळीत पुनर्लागवड	₹ ९००० प्रति हे.	हे	४००	३६.०००
	क) यांत्रिकी पद्धतीने भात लागवड	₹ ९००० प्रति हे.	हे	३४३	३०.८७०
	ड) पीक पद्धतीवर आधारित पीक प्रात्यक्षिके (भात पिकानंतर कडधान्य-हरभरा/चवळी/राजमा/वाल)	₹ १५००० प्रति हे.	हे	५५०	८२.५००
	एकूण पिक प्रात्यक्षिके १ (अ) ते १ (ड)			२७४३	२७९.८७०
२	प्रमाणित बियाणे वितरण				
	अ) अधिक उत्पादन देणारे वाण (१० वर्षाच्या वरील)	₹ १००० प्रति किं. किंवा किमतीच्या ५०% जे कमी असेल ते	किं.	२८००	२८.०००
	ब) अधिक उत्पादन देणारे वाण (१० वर्षाच्या आतील)	₹ २००० प्रति किं. किंवा किमतीच्या ५०% जे कमी असेल ते	किं.	५६००	११२.०००
	एकूण २ (अ) ते २ (ब)			८४००	१४०.०००
३	अ) एकात्मिक अन्नद्रव्य व्यवस्थापन				
	अ) सूक्ष्म मूलद्रव्ये	₹ ५०० प्रति हे. किंवा किमतीच्या ५० टक्के जे कमी असेल ते	हे	४३००	२१.५००
	ब) एकात्मिक कीड व्यवस्थापन				
	अ) पीक संरक्षण औषधे	₹ ५०० प्रति हे. किंवा किमतीच्या ५० टक्के जे कमी असेल ते	हे	९०००	४५.०००
	ब) तणनाशके	₹ ५०० प्रति हे. किंवा किमतीच्या ५० टक्के जे कमी असेल ते	हे	७७००	३८.५००
	एकूण ३ (अ) ते ३ (ब)			२१०००	१०५.०००
४	फ्लेक्झी घटक				
	अ) प्रभावी सिंचन साधने				
	१) पंप संच (as per SMAM norms)	₹ १०००० किंवा किमतीच्या ५० टक्के जे कमी असेल ते	संख्या	१५०	१५.०००
	२) पाण्याच्या स्रोतापासून शेतापर्यंत पाणी वाहून नेण्यासाठी पाईप	५०% of cost lmt to Rs. ५०/- per meter of HDPE pipes. Rs. ३५/- per meter for PVC pipes and Rs. २०/- per meter for HDPE laminated woven lay flat tubes with maximum ceiling of Rs. १५०००/- per farmer/beneficiary.	मीटर	९०००	३.१५०
	एकूण ४ (अ)				१८.१५०
	ब) पीक पद्धतीवर आधारित प्रशिक्षण	₹ १४००० प्रति	संख्या	१८२	२५.४८०
	क) स्थानिक पुढाकाराच्या बाबी				
	१) FPO करिता गोदाम बांधकाम (२५० मे टन क्षमता) (Actual cost- २५.०० lakh based on state PWD DSR)	₹ १२५०००० किंवा प्रत्यक्ष खर्चाच्या ५० टक्के जे कमी असेल ते	संख्या	१०	१२५.०००
	२) स्थानिक वाणांची लागवड (Market - led- extension) किंमतीच्या ५० टक्के	₹ ४५०० प्रति हे.	हे.	१००	४.५००
	३) पीक संग्रहालय (Crop Cafeteria)	₹ १०००० प्रति हे.	एकर	२०	२.०००
	एकूण ४ (क)				१३१.५००
	एकूण ४ (अ) ते (क)				१७५.१३०
	I) एकूण -भात				७००.०००
	II) सन २०२२-२३ चे प्रलंबित दायित्व				१६९.६९४
	एकूण एकंदर (I + II)				८६९.६९४
			केंद्र हिस्सा (६०%)		५२१.८१६
			राज्य हिस्सा (४०%)		३४७.८७८

परिशिष्ट-२

सन २०२३-२४: अन्न आणि पोषण सुरक्षा अंतर्गत (गहू)

(रु. लाख)

अ.क्र.	तपशील	अनुदानाचा दर	परिमाण	मंजूर लक्षांक	
				भौतिक	आर्थिक
१	सुधारित तंत्रज्ञानावर आधारित प्रात्यक्षिके				
	अ) सलग क्षेत्रावरील गट प्रात्यक्षिके	₹ ९००० प्रति हे.	हे.	४००	३६.०००
	ब) पाण्याचा ताण सहन करणाऱ्या/ बायोफोर्टीफाईड वाण	₹ ९००० प्रति हे.	हे.	१७०	१५.३००
	क) पीक पद्धतीवर आधारित पीक प्रात्यक्षिके -				
	सोयाबीन\मुग\उडीद नंतर गहू	₹ १५००० प्रति हे.	हे.	१२०	१८.०००
	एकूण पिक प्रात्यक्षिके १ (अ) ते १ (क)			६९०	६९.३००
२	प्रमाणित बियाणे वितरण				
	अ) अधिक उत्पादन देणारे वाण (१० वर्षांच्या वरील)	₹ १००० प्रति किं. किंवा किमतीच्या ५०% जे कमी असेल ते	क्वि.	६८६	६.८६०
	ब) अधिक उत्पादन देणारे वाण (१० वर्षांच्या आतील)	₹ २००० प्रति किं. किंवा किमतीच्या ५०% जे कमी असेल ते	क्वि.	१३७३	२७.४६०
	एकूण २ (अ) व २ (ब)			२०५९	३४.३२०
३	अ) एकात्मिक अन्नद्रव्य व्यवस्थापन				
	सूक्ष्म मूलद्रव्ये	₹ ५०० प्रति हे. किंवा किमतीच्या ५० टक्के जे कमी असेल ते	हे.	१८००	९.०००
	ब) एकात्मिक कीड व्यवस्थापन				
	i) पीक संरक्षण औषधे व जैविक घटक	₹ ५०० प्रति हे. किंवा किमतीच्या ५० टक्के जे कमी असेल ते	हे.	२०००	१०.०००
	ii) तणनाशके	₹ ५०० प्रति हे. किंवा किमतीच्या ५० टक्के जे कमी असेल ते	हे.	१३५५	६.७७५
	एकूण ३ (अ) व ३ (ब)			५१५५	२५.७७५
४	फ्लेक्झी घटक				
	अ) प्रभावी सिंचन साधने				
	१) पंप संच (as per SMAM norms)	₹ १०००० किंवा किमतीच्या ५० टक्के जे कमी असेल ते	संख्या	११३	११.३००
	२) पाण्याच्या स्रोतापासून शेतापर्यंत पाणी वाहून नेण्यासाठी पाईप	५०% of cost lmtd to Rs. ५०/- per meter of HDPE pipes. Rs.३५/- per meter for PVC pipes and Rs. २०/- per meter for HDPE laminated woven lay flat tubes with maximum celling of Rs. १५०००/- per farmer/beneficiary.	मीटर	९५००	३.३२५
	एकूण ४ अ				१४.६२५
	ब) पीक पद्धतीवर आधारित प्रशिक्षण	₹ १४००० प्रति	संख्या	२०	२.८००
	क) स्थानिक पुढाकाराच्या बाबी-				
	FPO करिता गोदाम बांधकाम (२५० मे टन क्षमता) (Actual cost- 25.00 lakh based on state PWD DSR)	₹ १२५०००० किंवा किमतीच्या ५० टक्के जे कमी असेल ते	संख्या	२	२५.०००
	एकूण ४ (अ) ते (क)				४२.४२५
	एकूण - गहू				१७१.८२०
	II) सन २०२२-२३ चे प्रलंबित दायित्व				६०.१७५
	एकूण एकंदर (I + II)				२३१.९९५
				केंद्र हिस्सा (६०%)	१३९.१९७
				राज्य हिस्सा (४०%)	९२.७९८

परिशिष्ट-३

सन २०२३-२४: अन्न आणि पोषण सुरक्षा अंतर्गत (कडधान्य)

(रु. लाख)

अ.क्र.	तपशील	अनुदानाचा दर	परिमाण	मंजूर लक्षांक	
				भौतिक	आर्थिक
१	सुधारित तंत्रज्ञानावर आधारित प्रात्यक्षिके				
	अ) सलग गट प्रात्यक्षिके				
	१) तूर	₹ ९००० प्रति हे.	हे.	४४००	३९६.०००
	२) मुग	₹ ९००० प्रति हे.	हे.	३३००	२९७.०००
	३) उडीद	₹ ९००० प्रति हे.	हे.	३३००	२९७.०००
	४) हरभरा	₹ ९००० प्रति हे.	हे.	९०००	८१०.०००
	एकूण गट प्रात्यक्षिके		हे.	२००००	१८००.०००
	ब) आंतरपीक प्रात्यक्षिके				
	सोयाबीन + तूर	₹ ९००० प्रति हे.	हे.	१००००	९००.०००
	क) पीक पद्धतीवर आधारित प्रात्यक्षिके				
	१) मुग नंतर रबी ज्वारी	₹ १५००० प्रति हे.	हे.	११००	१६५.०००
	२) मुग नंतर गहू	₹ १५००० प्रति हे.	हे.	६३०	९४.५००
	३) उडीद पिकानंतर रबी ज्वारी	₹ १५००० प्रति हे.	हे.	१६००	२४०.०००
	४) उडीद पिकानंतर गहू	₹ १५००० प्रति हे.	हे.	६६०	९९.०००
	५) भात नंतर हरभरा	₹ १५००० प्रति हे.	हे.	११००	१६५.०००
	६) बाजरी नंतर हरभरा	₹ १५००० प्रति हे.	हे.	१६००	२४०.०००
	एकूण पीक पद्धतीवर आधारित प्रात्यक्षिके		हे.	६६९०	१००३.५००
	एकूण पीक प्रात्यक्षिके १ अ) ते १ क)		हे.	३६६९०	३७०३.५००
२	अधिक उत्पादन देणाऱ्या वाणाचे बियाणे उत्पादन व वितरण				
	अ) प्रमाणित बियाणे वितरण (१० वर्षांच्या आतील)				
	१) तूर	₹ ५००० प्रति किं. किंवा किमतीच्या ५०% जे कमी असेल ते	किं	५०००.००	२५०.०००
	२) मुग		किं	५००.००	२५.०००
	३)उडीद		किं	४०००.००	२००.०००
	४) हरभरा		किं	२०१३०.००	१००६.५००
	एकूण २ अ			२९६३०.००	१४८१.५००
	ब) प्रमाणित बियाणे वितरण (१० वर्षांच्या वरील)				
	१) तूर	₹ २५०० प्रति किं. किंवा किमतीच्या ५०% जे कमी असेल ते	किं	४०००.००	१००.०००
	२) मुग		किं	३५०.००	८.७५०
	३)उडीद		किं	१६००.००	४०.०००
	४) हरभरा		किं	८८६५.००	२२१.६२५
	एकूण २ ब			१४८१५.००	३७०.३७५
	एकूण २ अ ते २ ब			४४४४५.००	१८५१.८७५
	क) बियाणे उत्पादनास सहाय्य (किं.)(१० वर्षांच्या आतील)				
	१) तूर	₹ ५००० प्रति किं.	किं	१०६००.००	५३०.०००
	२) मुग		किं	१२००.००	६०.०००
	३) उडीद		किं	४९००.००	२४५.०००
	४) हरभरा		किं	२०३३७.५०	१०१६.८७५
	एकूण २ क			३७०३७.५०	१८५१.८७५
३	अ) एकात्मिक अन्नद्रव्ये व्यवस्थापन				
	१) सूक्ष्म मूलद्रव्ये	₹ ५०० प्रति हे. किंवा किमतीच्या ५० टक्के जे कमी असेल ते	हे.	६००००	३००.०००
	२) जैविक खते	₹ ३०० प्रति हे. किंवा किमतीच्या ५० टक्के जे कमी असेल ते	हे.	१३००००	३९०.०००
	एकूण ३ अ			१९००००	६९०.०००
	ब) एकात्मिक कीड व्यवस्थापन				
	१) पिक संरक्षण औषधे	₹ ५०० प्रति हे. किंवा किमतीच्या ५० टक्के जे कमी असेल ते	हे.	२११३७५	१०५६.८७५
	२) तणनाशक		हे.	२१०००	१०५.०००

	एकूण ३ ब			२३२३७५	११६१.८७५
	एकूण ३ अ ते ब			४२२३७५	१८५१.८७५
४	पलेकझी घटक				
	अ) सिंचन साधने व सुविधा				
	१)) पाण्याच्या स्रोतापासून शेतापर्यंत पाणी वाहून नेण्यासाठी पाईप	(50% of cost lmt to Rs. 50/- per meter of HDPE pipes. Rs.35/- per meter for PVC pipes and Rs. 20/- per meter for HDPE laminated woven lay flat tubes with maximum celling of Rs. 15000/- per farmer/beneficiary.	मीटर	८५००००	४२५.०००
	२) पंप संच (as per SMAM norms))	₹ १०००० किंवा किमतीच्या ५० टक्के जे कमी असेल ते	संख्या	७५००	७५०.०००
	एकूण ४ अ				११७५.०००
	ब) पीक पद्धतीवर आधारित प्रशिक्षण	₹ १४००० प्रति	संख्या	९५०	१३३.०००
	क) स्थानिक पुढाकाराच्या बाबी				
	१) FPO करिता गोदाम बांधकाम (२५० मे टन क्षमता) (Actual cost- 25.00 lakh based on state PWD DSR)	₹ १२५०००० किंवा प्रत्यक्ष खर्चाच्या ५० टक्के जे कमी असेल ते	संख्या	९०	११२५.०००
	२) FPO साठी बीज प्रक्रिया संच/ Cleaning & Grading Unit (actual cost Rs. 20 lakh)	₹ १०००००० किंवा किमतीच्या ५० टक्के जे कमी असेल ते	संख्या	१५	१५०.०००
	३) स्थानिक वाणांची लागवड (Market - led- extention)	₹ ७५०० प्रति हे.	हे.	३३००	२४७.५००
	४) बीज प्रक्रिया मोहीम (Actual cost Rs. 800)	₹ ४०० किंवा किमतीच्या ५० टक्के जे कमी असेल ते	संख्या	३००००	१२०.०००
	५) शेतकरी गटासाठी बीज प्रक्रिया ड्रम (मनुष्यचलित)	₹ ८००० किंवा किमतीच्या ५० टक्के जे कमी असेल ते	संख्या	१२००	९६.०००
	६) घरगुती साठवणूक कोठी (५ क्विंटल क्षमता, १०० % अनुदानावर)	₹ २००० प्रति नग	संख्या	१९९८	३९.९६०
	एकूण ४ क				१७७८.४६०
	एकूण ४ अ) ते ४ क)				३०८६.४६०
	इ) प्रकल्प व्यवस्थापन चमू व संकीर्ण				
	i) जिल्हा स्तर			३१	४४९.५००
	ii) राज्य स्तर			२	३८.५००
	iii) GST १८% + सेवा कर + इतर				८७.९३५
	एकूण ४ (इ)				५७५.९३५
	एकूण ४ (अ) ते ४ (इ)				३६६२.३९५
	I) एकूण -कडधान्य				१२९२१.५२०
	II) सन २०२२-२३ चे प्रलंबित दायित्व				२८२४.३७०
	एकूण एकंदर (I + II)				१५७४५.८९०
				केंद्र हिस्सा (६०%)	९४४७.५३४
				राज्य हिस्सा (४०%)	६२९८.३५६

परिशिष्ट-४

सन २०२३-२४: अन्न आणि पोषण सुरक्षा अंतर्गत भरडधान्य (मका)

(रु. लाख)

अ. क्र.	तपशील	अनुदानाचा दर	परिमाण	मंजूर लक्षांक	
				भौतिक	आर्थिक
१	पिक प्रात्यक्षिके : मका				
	अ) सुधारित तंत्रज्ञान आधारित पिक प्रात्यक्षिके	रुपये. ६००० प्रती हेक्टर	हेक्टर	५३००	३१८.०००
	ब) आंतरपिक प्रात्यक्षिके				
	१) मका + तूर	रुपये. ६००० प्रती हेक्टर	हेक्टर	५००	३०.०००
	२) मका + सोयाबीन	रुपये. ६००० प्रती हेक्टर	हेक्टर	५००	३०.०००
	एकूण आंतरपिक प्रात्यक्षिके			१०००	६०.०००
	एकूण १ (अ) ते १ (ब)			६३००	३७८.०००
२	प्रमाणित बियाणे वितरण				
	अ) अधिक उत्पादन देणारे वाण (१० वर्षांच्या आतील)	किमतीच्या ५०% किंवा रु. ३०००/ किंटेनल मर्यादेत	किंटेनल	५००	१५.०००
	ब) अधिक उत्पादन देणारे वाण (१० वर्षांच्या वरील)	किमतीच्या ५०% किंवा रु. १५००/ किंटेनल मर्यादेत	किंटेनल	४२०	६.३००
	क) संकरीत बियाणे - मका	किमतीच्या ५०% किंवा रु. १००००/ किंटेनल मर्यादेत	किंटेनल	१४०७	१४०.७००
	एकूण २ (अ) ते २ (क)			२३२७	१६२.०००
I) एकूण भरडधान्य (मका)					५४०.०००
II) सन २०२२-२३ चे प्रलंबित दायित्व					११२.१६२
एकूण एकंदर (I + II)					६५२.१६२
केंद्र हिस्सा (६० टक्के)					३९१.२९७
राज्य हिस्सा (४० टक्के)					२६०.८६५

परिशिष्ट-५

सन २०२३-२४: अन्न आणि पोषण सुरक्षा अंतर्गत (पौष्टिक तृणधान्य)

(रु. लाख)

अ. क्र.	तपशील	अनुदानाचा दर	परिमाण	मंजूर लक्षांक	
				भौतिक	आर्थिक
१	सुधारित तंत्रज्ञानावर आधारित पिक प्रात्यक्षिके				
	(१) ज्वारी (खरीप)	रुपये ६०००/हेक्टर	हेक्टर	१०००	६०.०००
	(१) ज्वारी (रब्बी)			५१२४०	३०७४.४००
	(२) बाजरी			४५५००	२७३०.०००
	(३) नाचणी			१००००	६००.०००
	(४) वरई			११००	६६.०००
	एकुण पिक प्रात्यक्षिके			१०८८४०	६५३०.४००
२	प्रमाणित बियाणे वितरण				
	अ) संकरित बियाणे (१० वर्षांआतील अधिसूचित वाण)				
	ख.ज्वारी	किंमतीच्या ५० % किंवा रु.१००००प्रती किं.मर्यादेत	क्विंटल	०.००	०.०००
	बाजरी			०.००	०.०००
	एकुण			०.००	०.०००
	ब) सुधारित बियाणे (१० वर्षांआतील अधिसूचित वाण)				
	(१) ज्वारी	किंमतीच्या ५० % किंवा रु.३०००प्रती किं.मर्यादेत	क्विंटल	१५०००	४५०.०००
	(२) बाजरी			२३०५	६९.१५०
	(३) नाचणी			५	०.१५०
	एकुण			१७३१०	५१९.३००
	(क) सुधारित बियाणे (१० वर्षांवरील अधिसूचित वाण)	रुपये १५०० प्रति क्विंटल	क्विंटल	९१००	१३६.५००
	एकुण			९१००	१३६.५००
	एकुण सुधारित बियाणे वितरण			२६४१०	६५५.८००
एकुण बियाणे वितरण			२६४१०	६५५.८००	
३	प्रमाणित बियाणे उत्पादन				
	(राज्यासाठी शिफारशीत असलेले १० वर्षांआतील अधिसूचित वाण)				
	(१) ज्वारी	रुपये ३००० प्रति क्विंटल	क्विंटल	४५०००	१३५०.०००
	(२) बाजरी			१२०००	३६०.०००
	(३) नाचणी			१५०	४.५००
	(४) वरई			१०	०.३००
एकुण बियाणे उत्पादन			५७१६०	१७१४.८००	
४	एकात्मिक अन्नद्रव्य व्यवस्थापन (INM)				
	(१) सूक्ष्म मूलद्रव्ये	किमतीच्या ५०% किंवा रु. ५०० प्रती हेक्टर मर्यादेत	हेक्टर	७२२०	३६.१००
	(२) जैविक खते	किमतीच्या ५०% किंवा रु. ३०० प्रती हेक्टर मर्यादेत		२५०००	७५.०००
	एकुण एकात्मिक अन्नद्रव्य व्यवस्थापन			३२२२०	१११.१००
	एकात्मिक कीड व्यवस्थापन (IPM)				
	(१) तणनाशके	किमतीच्या ५०% किंवा रु. ५०० प्रती हेक्टर मर्यादेत	हेक्टर	२५०००	१२५.०००
	(२) पिक संरक्षण औषधे	किमतीच्या ५०% किंवा रु. ५०० प्रती हेक्टर मर्यादेत		१९००००	९५०.०००
	एकुण कीड व्यवस्थापन (IPM)			२१५०००	१०७५.०००
एकुण एकात्मिक अन्नद्रव्य व कीड व्यवस्थापन (INM & IPM)			२४७२२०	११८६.१००	
५	फ्लेक्झी घटक				
	अ) स्थानिक पुढाकाराच्या बाबी				
	१) घरगुती साठवणूक कोठी (५ क्विंटल क्षमता, १०० % अनुदानावर)	₹ २००० प्रति नग	संख्या	७५००	१५०.०००
	२) शेत तिथे पौष्टिक तृणधान्य मोहीम अंतर्गत बियाणे वितरण				
	१) खरीप ज्वारी (२०० ग्रॅम / मिनिकीट)	₹ १५/मिनिकीट	संख्या	७२००००	१०८.०००
	२) रबी ज्वारी (२०० ग्रॅम / मिनिकीट)	₹ १५/मिनिकीट		१८०००००	२७०.०००
	३) बाजरी (१०० ग्रॅम / मिनिकीट)	₹ १५/मिनिकीट		९०००००	१३५.०००
	४) नाचणी (१०० ग्रॅम / मिनिकीट)	₹ १५/मिनिकीट		३६००००	५४.०००
	५) वरई (२०० ग्रॅम / मिनिकीट)	₹ २५/मिनिकीट		१८००००	४५.०००
६) राळा (२०० ग्रॅम / मिनिकीट)	₹ २५/मिनिकीट	१८००००		४५.०००	

७) कोडो मिलेट (२०० ग्रॅम / मिनिकीट)	₹ २५/मिनिकीट		१८००००	४५.०००
८) कुटकी /सावा (२०० ग्रॅम / मिनिकीट)	₹ २५/मिनिकीट		९००००	२२.५००
९) राजगिरा /बार्टी (१०० ग्रॅम / मिनिकीट)	₹ २५/मिनिकीट		९००००	२२.५००
एकूण			४५०००००	७४७.०००
३) Crop Cafeteria अंतर्गत बियाणे वितरण				
१) खरीप ज्वारी (१०० ग्रॅम / मिनिकीट)	₹ १००/मिनिकीट (सर्व पिकांसाठी)	संख्या	१०००००	१००.०००
२) रबी ज्वारी (५० ग्रॅम / मिनिकीट)				
३) बाजरी (१०० ग्रॅम / मिनिकीट)				
४) नाचणी (२५ ग्रॅम / मिनिकीट)				
५) वरई (५० ग्रॅम / मिनिकीट)				
६) राळा (५० ग्रॅम / मिनिकीट)				
७) कोडो मिलेट (५० ग्रॅम / मिनिकीट)				
८) कुटकी /सावा (५० ग्रॅम / मिनिकीट)				
९) राजगिरा /बार्टी (२५ ग्रॅम / मिनिकीट)				
एकूण			१०००००	१००.०००
ब) पीक पद्धतीवर आधारित प्रशिक्षण	₹ १४०००० प्रति	संख्या	२२८५.००	३१९.९००
क) जनजागृती / प्रचार प्रसिद्धी				
i) राज्य स्तरीय कार्यशाळा	रुपये ५०.०० लाख /जिल्हा	संख्या	२	१००.०००
ii) जिल्हा स्तरीय महोत्सव	रुपये ४.०० लाख /जिल्हा	संख्या	६२	२४८.०००
iii) रोड शो	रुपये १.०० लाख /जिल्हा	संख्या	६२	६२.०००
iv) जनजागृती	रुपये १.५० लाख /जिल्हा	संख्या	६२	९३.०००
v) प्रचार प्रसिद्धी	रुपये १.५० लाख /जिल्हा	संख्या	६२	९३.०००
एकूण			२५०	५९६.०००
एकूण फ्लेक्झी घटक				१९१२.९००
I) एकूण एकंदर पौष्टिक तृणधान्य				१२०००.०००
II) सन २०२२-२३ चे प्रलंबित दायित्व				२६७९.२७५
एकूण एकंदर (I + II)				१४६७९.२७५
केंद्र हिस्सा (६० टक्के)				८८०७.५६५
राज्य हिस्सा (४० टक्के)				५८७१.७१०

परिशिष्ट-६

सन २०२३-२४: अन्न आणि पोषण सुरक्षा अंतर्गत (भात पड क्षेत्रामध्ये कडधान्य उत्पादन वाढ)

(रु. लाख)

अ.क्र.	तपशील	अनुदानाचा दर	मंजूर लक्षांक	
			भौतिक	आर्थिक
१	सुधारीत तंत्रज्ञानावर आधारित पीक प्रात्यक्षिके			
	अ) हरभरा	रु. ९००० प्रती हे.	९९२२	८९२.९८०
	एकूण (१)		९९२२	८९२.९८०
२	निविष्ठा वितरण -			
	अ) प्रमाणित बियाणे वितरण			
	i) हरभरा (१० वर्षांच्या वरील वाण)	रु. २५०० प्रती क्विंटल किंवा किमतीच्या ५०% जे कमी असेल ते	१३४३	३३.५७५
	ii) हरभरा (१० वर्षांच्या आतील वाण)	रु. ५००० प्रती क्विंटल किंवा किमतीच्या ५०% जे कमी असेल ते	२६८६	१३४.३००
	एकूण २ (अ)		४०२९	१६७.८७५
	ब) पीक संरक्षण औषधे	रु. ५०० प्रती हे. किंवा किमतीच्या ५०% जे कमी असेल ते	९०२६	४५.१३०
	एकूण २ अ) ते २ ब)			२१३.००५
३	पीक पद्धतीवर आधारित प्रशिक्षण	रु. १४००० प्रती	१४५	२०.३००
I) एकूण TRFA कडधान्य				११२६.२८५
II) सन २०२२-२३ चे प्रलंबित दायित्व				४२५.२९०
एकूण एकंदर (I + II)				१५५१.५७५
			केंद्र हिस्सा (६०%)	९३०.९४५
			राज्य हिस्सा (४०%)	६२०.६३०